

LAPIN KIRJASTO

KIRJASTON JA VARHAISKASVATUKSEN LUKUTAITOYHTEISTYÖN LAPIN-MALLI

Työpaja varhaiskasvatuksen työntekijöille kerrontatyökalun käyttöön

Työpajan ohjaa henkilö, jolla on kokemusta
kerrontatyökalun käytöstä lapsiryhmässä

Tarvikkeet työpajaan

Kerrontatyökalu eli Olipa kerran -kortit

Benji Daviesin kuvakirja Toivo ja valas (tai jokin muu kertomuksen perusrakennetta selvästi noudattava satu)

Työpajan ohjelma

- Kertomuksen perusrakenne ja miten se liittyy lukutaidon valmiuksiin
- **Kertomuksen perusrakenteen opettamisen välineet:
Kerrontatyökalu ja sen parina kirjaston pedagoginen satutunti**
- Opetellaan ohjaamaan kerrontaa kerrontatyökalun avulla
- Varhaiskasvatuksen rooli kirjaston ja varhaiskasvatuksen lukutaitoyhteistyössä eli Lapin-mallin mukaisessa toiminnassa

Mistä puhumme, kun puhumme kertomuksen perusrakenteesta?

Työpajan ohjaaja kerrotuttaa
ryhmällä yhteisen tarinan
kerrontatyökalun eli
Olipa kerran -korttipakan avulla

Kertomuksen perusrakenne:

Olipa kerran X

Joka

Joka päivä X

Kunnes eräänä päivänä

Siitä seurasi

Siitä seurasi jne.

Siitä päivästä lähtien

Kertomuksen perusrakenne on
meillä aikuisilla hyvin hallussa:

**Olemme oppineet rakenteen
tiedostamattomasti,
tuhansien
ja taas tuhansien toistojen avulla.**

Kertomuksen rakenteen hallinta on merkittävä lukutaidon valmius

Alle kouluikäisellä lapsella kyky ymmärtää kuultuja kertomuksia ennustaa lapsen tulevaa luetunymmärtämistä. (Bernstein et al. 2024)

Esikouluikäisten lasten narratiiviset taidot ennustavat tulevaa lukutaitoa ja kielellisiä kykyjä (Vretudaki 2022). (Myös Babayigit et al. 2021)

Lisäksi kertomuksen perusrakenne on hallittava

- jotta osaa itse kertoa ymmärrettävästi
- jotta ymmärtää muiden kertomuksia ja kulttuurin tekstejä

Koulun lukemisen ja kirjoittamisen opetus
perustuu oletukseen,
että lapsi hallitsee kertomuksen perusrakenteen

Kertomuksen perusrakennetta syytä opettaa tietoisesti

Neuvolan, varhaiskasvatuksen ja koulun yhteinen viesti: rakenne ei ole hallussa

Kertomuksen perusrakenteen hallinta on tekstien erittelyn esivaihe ja siten kriittisen, tutkivan lukutaidon pohja.

Rakennetta ei opita esim. sadutuksen avulla: sadutuksessa lapsen kerrontaa ei ole lupa ohjata.

Miten opettaa rakenne lapsille?

Lapsi oppii rakenteen, kun hänellä
Kerrotutetaan kertomuksia rakenteen avulla
(varhaiskasvatus, kerrontatyökalu)

&

Puretaan kertomuksia näyttämällä,
mistä osista kertomukset koostuvat
(kirjaston pedagogiset satutunnit)

Kerrotuttaminen ja pedagogiset satutunnit auttavat ymmärtämään kertomuksia

Lynch et al. 2008:

Kausaalinen rakenne on yksi merkittävimmistä kerrontaa jäsentävistä elementeistä. Kausaalinen rakenne liittää kertomuksen osat toisiinsa, ja tämä rakenne ilmenee usein kertomuksen rivien välistä.

Niinpä kertomuksen kausaalisen rakenteen ymmärtäminen edellyttää lukijalta / kuulijalta kykyä päätellä asioiden välisiä yhteyksiä ja aktivoida erilaisia taustatietoja.

Tämä on helpompaa, mikäli lukijalla / kuulijalla on käsitys siitä, miten kertomukset tyypillisesti rakentuvat.

Kertomukset rakentuvat tyypillisesti kertomuksen perusrakenteen mukaisesti:

Olipa kerran X

Joka

Joka päivä X

Kunnes eräänä päivänä

Siitä seurasi

Siitä seurasi jne.

Siitä päivästä lähtien

Lapsille vaikeinta kertomuksen jäsentämisessä on kertomuksen lähtökohtatilanne - helpoin on tapahtumien kulku

Kun opetetaan kertomuksen perusrakennetta, on järkevää painottaa sitä, että lapsi osaa todeta kertomukselle välttämättömät lähtökohtaelementit:

Mitä on ennen kuin mitään rupeaa tapahtumaan?

Kuka / mikä? Millainen? (päähenkilö)

Missä ja milloin (ympäristö)

Mitä päähenkilö tekee tarinan alussa? (rutiini)

Mitä sitten tapahtuu? (poikkeus rutiiniin)

Pedagogisen satutunnin kulku

1

Kohtaaminen

2

Toiminnan kautta
kohti tarinan
maailmaa

3

Ennakointia ja
osallisuutta

Pedagogisen satutunnin kulku

4

Tarina:
jäsenneysapuna kuvat,
kysymykset ja kertaukset

Koko ryhmän yhteinen patsas
muutoksesta, joka aloittaa
tarinan tapahtumat

5

Tutkimustieto tukee menetelmiä, joihin
kerrotuttaminen ja pedagoginen satutunti
perustuvat:

**Kertomuksen perusrakennetta
kannattaa opettaa
draamamenetelmien avulla
ja dialogisesti**

”Taidepohjainen, leikkisä, ruumiillinen oppiminen draaman keinoin voi tukea olennaisia varhaislukutaitoja.”

(Bernstein et al. 2024)

Draamaan pohjautuva ja ruumiillistamista hyödyntävä sadunkerronta tukee lasten narratiivisten taitojen kehitystä.

Kertomuksen ruumiillistaminen – tai jo pelkästään ruumiillistamisen katsominen – vahvistaa narratiivisen ymmärtämisen taitoja. (Schmidt et al. 2023)

Lapsilta kannattaa kysellä
tarinoihin liittyviä
kysymyksiä,
jotka ohjaavat lapsen huomiota
keskeisiin tapahtumiin
ja niiden välisiin suhteisiin,
sekä auttaa lasta tekemään päätelmiä
tarinan rakenteeseen nojaten.
(Lynch et al. 2008)

Kuullun tarinan uudelleen kertominen opettaa kertomuksen rakennetta tehokkaasti (Schmidt et al. 2023)

Työpajan ohjaaja lukee ääneen

Benji Daviesin kuvakirjan

Toivo ja valas.

Sen jälkeen hän kerrotuttaa tarinan

tiivisti uudelleen

kerrontatyökalun avulla.

Lapin-mallin taustalla kirjaston ja varhaiskasvatuksen yhteinen velvoite

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
ja
laki yleisistä kirjastoista:

tehtävämme on
tukea monilukutaidon
eli erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitojen
kehittymistä

Lapin-mallin ydin

Lukutaidon valmiuksia Lapin malliin

=

Kirjasto ja varhaiskasvatus opettavat
lapsille samaa asiaa,

kertomuksen perusrakennetta

Seuraavaksi opetellaan ohjaamaan kerrontaa työkalun avulla

Jaetaan työpajaryhmä sitä varten kahtia.

Ohjaaja kerrotuttaa ensin malliksi:

1. Seurataan, miten työpajan ohjaaja toimii, kun hän kerrotuttaa toista puolikasta ryhmästä
2. Vaihdetaan ryhmät päikseen niin, että molemmat puoliskot saavat vuorollaan seurata ohjaajan toimintaa

Harjoitellaan kerrotuttamista:

Jokainen työpajan osallistuja
kerrotuttaa vuorollaan
muulla ryhmällä
(vähintään) yhden tarinan

Varhaiskasvatuksen rooli Lapin-mallin mukaisessa toiminnassa

Vakan työntekijät ohjaavat lasten kerrontaharjoituksia kerrontatyökalun avulla.

Kerrotuttamista tehdään lapsiryhmissä säännöllisesti kunnassa sovitulla tiheydellä.

Kerrotuttamisen pari kertomuksen perusrakenteen opettamisessa ovat kirjaston pedagogiset satutunnit.

Vakan työntekijät osallistuvat pedagogisille satutunneille kunnassa sovittujen ryhmien kanssa.

Lähteet ja muuta tutkimusta aihepiiristä

- Babayigit, Selma et al. (2021): *Linguistic comprehension and narrative skills predict reading ability: A 9-year longitudinal study*. *British Journal of Educational Psychology*, 94. 148–168.
- Bernstein, Katie A. et al. (2024): *Gesture like a kitten and you won't forget your tale: Drama-based embodied story time supports preschoolers' narrative skills*. *Early Childhood Research Quarterly*, 66. 178–190.
- Campana, Kathleen et al. (2016): *Early Literacy in Library Storytimes: A Study of Measures of Effectiveness*. *Library Quarterly: Information, Community, Policy*, vol. 86, no. 4. 369–388.
- Filiatrault-Veilleux, Paméla et al. (2015): *Inferential comprehension of 3–6 year olds within the context of story grammar: a scoping review*. *International Journal of Language & Communication Disorders*, vol. 50, no. 6. 737–749.

- Hakala, Soile (2013): *"Ai kerronks mää nyt jotain?" Viisivuotiaiden lasten tarinankerronnan taidot*. NMI-bulletin, 2013 Vol. 23, No. 2.
- Khan, Kiren S. et al. (2016): *Age-Related Progressions in Story Structure in Young Children's Narratives*. Journal of Speech, Language, and Hearing Research, Vol. 59. 1395–1408.
- Lynch, Julie et al. (2008): *The Development of Narrative Comprehension and Its Relation to Other Early Reading Skills*. Reading Psychology, 29:4. 327–365.
- Mills, Elizabeth J. et al. (2018): *Early Literacy in Library Storytimes, Part 2: A Quasi-Experimental Study and Intervention with Children's Storytime Providers*. Library Quarterly: Information, Community, Policy, vol. 88, no. 2. 160–176.
- Peterson, Shelley et al. (2012): *Preschool Early Literacy Programs in Ontario Public Libraries*. Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research, vol. 7, no. 2.

- Schmidt, Annette et al. (2023): *What's the Story with Storytime?: An Examination of Preschool Teachers' Drama-Based and Shared Reading Practices During Picturebook Read-Aloud*. Early Childhood Education Journal.
- Stevens Robert J. et al. (2010): *The Effects of Explicitly Teaching Story Structure to Primary Grade Children*. Journal of Literacy Research, 42. 159–198.
- Vretudaki, Hellen (2022): *'Tell me the whole story': Moving from narrative comprehension to narrative production skills*. European Early Childhood Education Research Journal.

